

5. Словник АBBY Lingvo [Елетронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.lingvolive.com/ru-ru>
6. Федоров А. В. Основы общей теории перевода: учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. языков / Алексей Викторович Федоров. - СПб.: Филология три, 2002. - 416 с.
7. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л. М. Черноватий. - Вінниця: Нова Книга, 2013. - 376 с.

Хаміді А.Р.

**Проблематика перекладу англомовного художнього тексту
українською мовою. Жанр - наукова фантастика**

*Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут», Харків*

Переклад являє собою творчу діяльність, він пов'язаний не лише з переплетінням різних мов, а й різних культур. Роль перекладу в становленні світового мистецтва є дуже вагомою. Художній переклад допомагає нам проникнути до світу культури того чи іншого народу.

При перекладі англомовних художніх текстів науково-фантастичного жанру, особливої уваги потребує емоційний аспект, саме він відіграє ключову роль. Дослівний переклад не завжди

передає настрій твору, а використання термінів зі словника може бути неефективним.

Специфіка проблем, що виникають під час перекладу визначається, перш за все, специфікою самого художнього тексту, а саме його відмінностями від інших типів. У художній літературі використовуються образи в широкому сенсі слова, бо мистецтво і є мислення образами. Тому перекладач повинен особливо ретельно враховувати всі деталі, з яких складається художнє враження, щоб в перекладі не позбавити твір його яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора.

Метою даної роботи є визначити проблематику і особливості перекладу англomовного художнього тексту українською мовою у жанрі наукової фантастики. Для реалізації даної мети були визначені наступні завдання: розглянути характеристику наукової фантастики як художнього жанру; - виявити основні проблеми при перекладі англomовних текстів науково-фантастичного жанру українською мовою; - розглянути способи перекладу мовних одиниць у фантастичних творах.

Об'єктом дослідження є сучасні англomовні науково-фантастичні твори. Предметом дослідження є особливості перекладу художніх творів науково-фантастичного жанру.

У художньому перекладі зміст тексту оригіналу передано в формі правильної літературної мови, яка не повинна порушувати норм мови. Даний вид перекладу є причиною великої кількості розбіжностей серед дослідників щодо того, які складові тексту

оригіналу важливо зберегти при художньому перекладі, а чим можна «знехтувати» [2].

Художній переклад текстів вважається найскладнішим з письмових видів перекладу, бо він у певному сенсі є окремим видом мистецтва. Дослідники вважають, що наукова фантастика – це один із жанрів художнього стилю, який розповідає про уявне минуле або майбутнє людства чи мешканців інших планет, приділяючи особливу увагу технічним досягненням, науковим відкриттям, можливостям, яких позбавлена сучасна людина. До наукової фантастики не належать твори фентезі, де фантастика ґрунтується на казкових мотивах – участі чудовиськ, вигаданих істот тощо [8]. Серед проблем, пов'язаних з перекладом науково-фантастичних текстів, у першу чергу слід виділити те, що художній переклад – це дуже вільний переклад, у якому дуже важливим є враження і відчуття, які текст залишає читачеві після його прочитання. Гідно перекласти художній текст цього жанру під силу перекладачеві, який має певні писемні здібності.

Дослідник Воронков В.В вважає, що даний стиль найчастіше характеризується образністю, емоційністю мови. Він впливає на уяву і почуття читача, передає думки і почуття автора, використовує все багатство лексики. Завдання перекладача полягає у тому, аби текст перекладу викликав такі ж почуття і переживання у читача, як і оригінал, тому важливо уникати дослівно точного перекладу, який не завжди відтворює емоційний ефект першотвору [6].

Наступною особливістю науково-фантастичного тексту є фразеологізми та фразеологічні звороти. При точному перекладі сенс

тексту не може бути адекватно переданий, для цього перекладачеві потрібно знайти еквіваленти у мові, на яку він перекладає.

Основні способи перекладу ідіом та фразеологізмів:

1. Використання абсолютного еквіваленту: *time is money* – час – гроші;
2. Використання фразеологічного аналогу: *there is no use crying over spilt milk* – що впало, те пропало;
3. Дослівний переклад(калькування): *do the business* – робити діло;
4. Описовий переклад: *yes-man* – людина, що з усім погоджується.

Також перекладачеві нерідко доводиться мати справу з грою слів, до якої полюбляють вдаватися письменники, і яку дуже непросто відтворити. У таких випадках, щоб зберегти гумористичний ефект, перекладачеві потрібно «обігравати» слова в уже перекладеному тексті. При роботі з грою слів перекладачеві потрібні не тільки знання, а й особлива майстерність. Часто людині, що перекладає, важно передати єство персонажів, а фольклорні, діалектні і жаргонні елементи мови багато дослідників визнають абсолютно неперекладними [6].

Складність перекладу наукової фантастики складає переклад реалій. Одним із втілень реалій в художньому творі є реалії наукової фантастики або квазіреалії, які можна визначити як слова чи словосполучення, пов'язані з тематикою науково-фантастичних творів, з описом теоретично можливих, але нездійснених в даний час, рішень наукових або технічних проблем, з описом елементів

навколишнього середовища вигаданого світу [1]. Загалом для передачі реалій використовується транскрипція та переклад. До перекладу реалій треба вдаватися у тих випадках, коли транскрипція з якоїсь причини неможлива чи небажана. На думку дослідників Влахова С. та Флоріна С, найбільш вживаними є такі прийоми [5]:

1. Введення неологізму: калька, напівкалька, семантичний неологізм;
2. Заміна реалії реалією;
3. Приблизний переклад, опис;
4. Контекстуальний переклад.

Квазіреалії додають авторському тексту певного ефекту фантастичності. Однак, у той же час роблячи твір правдоподібним, дозволяючи читачам повірити у реальність подій. Саме через це адекватний переклад реалій є одним із найважливіших завдань для перекладача художньої літератури у жанрі наукової фантастики.

Реалії відносяться до безеквівалентної лексики. Дослідник Є.М. Божко розділяє квазіреалії на наступні типи [3, с. 188]:

1. Квазіреалії першого порядку – слова чи словосполучення, незнайомі для вихідної мови і не потребують трансформації на мову перекладу. Вони не мають особливого впливу на формування у читача фантастичного образу і передають тільки фоносемантичний план;

2. Поліоніми – слова чи словосполучення, які відіграють важливу роль для

створення у читача образу фантастичної дійсності. Вони, в свою чергу, діляться на:

а) Квазіреалії другого порядку – слова чи словосполучення, що володіють чіткою внутрішньою формою. Для передачі таких одиниць необхідно використовувати повне і часткове калькування, а також семантичні аналоги;

б) Квазіреалії третього порядку – слова чи словосполучення, що володіють нечіткою внутрішньою формою. При передачі подібних квазіреалій слід вдатися до функціональних аналогів та до створення неологізмів, що дозволяють так чи інакше показати цю форму;

3. Ідіоми чи квазіреалії четвертого порядку – реалії, що відсутні у першотворі. Це є безпосереднім винаходом перекладача. Такі реалії слід перекладати за допомогою описового чи контекстуального методу [3, с. 188-191].

Особливі труднощі при художньому перекладі з'являються, коли перекладачеві необхідно передати стиль тієї чи іншої епохи і відтворити відповідність культурним особливостям. Перекладач повинен спочатку відчувати текст, дослідити епоху, до якої відноситься той чи інший художній твір [4]. Щодо особливостей відтворення епохи і культури, дослідники прийшли до єдиної думки, що сучасний читач тексту оригіналу і сучасний читач перекладеного твору повинні однаково сприймати твір, незважаючи на відмінності в культурах [4].

У науковій фантастиці досить часто використовується лексика вузького стилістичного призначення, як от неологізми. Розглянемо приклад перекладу неологізму, взятого із науково-фантастичного твору американського автора А. Назімова «Я - Робот» у перекладі А.Д. Іорданського :

«She learned to calculate the parameters necessary to fix the possible variables within the «positronic brain». – «Сьюзен Келвін навчилася розраховувати параметри, необхідні для того, щоб фіксувати можливі змінні величини в «позитронному мозку».

Як бачимо, у даному випадку перекладач застосовує певний комплекс перекладацьких трансформацій, таких як транскодування та калькування.

У наступному прикладі застосовано транскодування та конкретизацію:

*«They want the **Hyperatomic Drive** and the etheric physicists want robots that won't interfere with them». - «Він хоче мати **гіператомний двигун**, а фізикам для цього потрібні роботи, які б не заважали працювати».*

Власні імена складають велику групу слів, які існують лише в конкретній мові і культурі. Вони відрізняються своєрідністю, багато з них не мають еквівалента в мові перекладу, тому при передачі на іншу мову вони зазвичай не перекладаються, а передаються транскрипцією або транслітерацією: *Hookena – Гукена*. Крім того, конотація цих лексичних одиниць яскраво виражена на графічному і семантичному рівнях [7].

Отже, науково-фантастичній літературі відводиться вельми помітне місце в творчості. Наукова фантастика як жанр проходить різні стадії розвитку і письменники-фантасти з кожним днем вдосконалюють і вдосконалюють власну майстерність, поглиблюють психологізацію власних творів. Ускладняється також саме поняття науковості, адже не лише фізичні чи хімічні елементи є предметом

дослідження, а й власне розум, сама людина постає суб'єктом і об'єктом науки.

Переклад науково-фантастичного тексту є досить важким завданням для перекладача, оскільки він характеризується певною специфікою. Ще з більшими труднощами можуть зіткнутися читачі перекладеного тексту. Завдання перекладача полягає у тому, щоб максимально доступно і точно передати реалії, що притаманні фантастичним творам і дуже часто зустрічаються у такій літературі.

Ми переконалися, що своєрідність фантастики як літературного жанру пояснюється тим, що фантастичні твори описують світи, які відрізняються від реального. Науково-фантастичні твори рясніють реаліями і колізіями, що не властиві нам в реальному житті. Ми проаналізували особливості художніх текстів у жанрі наукової фантастики і труднощі, що виникають у перекладача в процесі їх перекладу. Дуже важливо в процесі перекладу не позбавити твір його яскравості, барвистості і індивідуальних особливостей стилю автора, саме тому перекладач повинен мати при собі творчі здібності і володіти всім арсеналом мовних засобів, щоб здійснити якісний, адекватний переклад.

Література:

1. Агафонова А.С. До питання про класифікації реалій наукової фантастики і способах їх перекладу / А.С. Агафонова // Молодий вчений. – 2015. – №17. – С. 599-601.
2. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. / О. С. Ахманова – М.: Советская энциклопедия, 1966. 608 с.

3. Божко Е.М. Квазиреалии мира фэнтези, их классификация и роль в воздействии текста перевода на получателя // Научно-технические ведомости СПбГПУ. Сер. Гуманитарные и общественные науки. – 2011. – № 3. – С. 188–191.

4. Борейчук К. А. Оптимизация оценивания качества переводов художественных текстов с английского языка на русский: выпускная квалификационная работа/ Национальный исследовательский Томский государственный университет, Томск 2017. 53 с.

5. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Междунар. отношения, 1980. – 343 с.

6. Воронков В.В. Прагматический аспект текста англоязычной публицистической журнальной статьи. / В. В. Алимов. – М., 1991.

7. Прокопьева М. А., Свицова А. А., Рублева О. С. Особенности перевода произведений жанра фантастики // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2017. – № 9 (сентябрь). – [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://e-koncept.ru/2017/175005.htm>.

8. Сілаєва І., Жанрові особливості художнього тексту: Перекладацький аспект. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://idgu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/02/1naukovyj-poshuk-studenta-16-lystopada-2017-r..pdf#page=328>